

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри дизайну
_____ Віктор КАРПОВ
Протокол засідання кафедри
№10 від «11» травня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДИЗАЙН КНИГИ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
«ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Спеціальність 022 «Дизайн»
Освітня програма 022.01.01. «Графічний дизайн»
Освітній рівень перший (бакалаврський)

Здобувач вищої освіти:
Завертана Єлизавета Вячеславівна
група ГДб-3-22-4.0д
Науковий консультант і куратор дизайн-проєкту:
Старший викладач кафедри дизайну
Радько Катерина Володимирівна
Рецензент: _____

Київ — 2026

АНОТАЦІЯ

Завертана Є. В. Дизайн книги Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Кваліфікаційна робота. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026. 62 с.

Кваліфікаційна робота присвячена розробці дизайн-проєкту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». У роботі розглянуто художню природу твору, особливості гуцульської міфології та специфіку сучасного книжкового дизайну української класичної літератури. Особливу увагу приділено вивченню історико-художнього контексту повісті, аналізу сучасних видань української класики, візуально-графічних аналогів і принципів художнього оформлення книги. Проаналізовано тенденції формотворення, типографіки та ілюстративного вирішення сучасного книжкового видання.

На основі проведеного аналізу сформовано авторську концепцію видання, що поєднує чорно-білу графічну систему, стилізовану гуцульську образність і орнаментальні мотиви. У межах практичного етапу створено дизайн-макет книги, розроблено обкладинку, систему ілюстрацій, орнаментальні елементи, типографічне рішення та композицію сторінок. Отриманий результат є прикладом цілісного дизайнерського проєкту, що відображає міфологічну атмосферу повісті, емоційну напругу твору та взаємозв'язок літературного тексту із сучасною книжковою графікою.

Ключові слова: графічний дизайн, дизайн книги, книжкова ілюстрація, типографіка, художнє оформлення видання, гуцульська міфологія, Михайло Коцюбинський, «Тіні забутих предків».

Кваліфікаційна робота містить результати власного дослідження та авторського проєктування. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів відбувалося з дотриманням академічної доброчесності та мають посилання на відповідне джерело.

_____ Є. В. Завертана

ANNOTATION

Zavertana, Y. V. Design of the Book of Mykhailo Kotsiubynskyi's "Shadows of Forgotten Ancestors". Qualification work. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 2026. 62 p.

The qualification paper is devoted to the development of a design project for the edition of Mykhailo Kotsiubynskyi's novella "Shadows of Forgotten Ancestors". The paper examines the artistic nature of the literary work, the features of Hutsul mythology, and the specifics of contemporary book design of Ukrainian classical literature. Particular attention is paid to the historical and artistic context of the novella, the analysis of modern editions of Ukrainian classics, visual and graphic analogues, and the principles of artistic book design. The tendencies of form-making, typography, and illustrative solutions in contemporary book editions are analyzed.

Based on the conducted analysis, an original concept of the edition was developed, combining a black-and-white graphic system, stylized Hutsul imagery, and ornamental motifs. During the practical stage, a book layout, cover design, illustration system, ornamental elements, typographic solution, and page compositions were created. The obtained result represents a holistic design project reflecting the mythological atmosphere of the novella, its emotional intensity, and the connection between the literary text and contemporary book graphics.

Keywords: graphic design, book design, book illustration, typography, artistic book design, Hutsul mythology, Mykhailo Kotsiubynskyi, "Shadows of Forgotten Ancestors".

The qualification thesis contains the results of original research and authorial design work. The use of ideas, findings, and texts of other scholars adheres to the principles of academic integrity and includes appropriate references to the respective sources.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПЕРЕДПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ ВИДАННЯ ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»	12
1.1 Історико-художній аспект та характеристика дизайн-об'єкта	12
1.2 Сучасний стан видання української класичної літератури та насиченість ринку аналогічними об'єктами	16
1.3 Аналіз візуально-графічних аналогів, їх класифікація та визначення дизайн- прототипів	21
1.4 Тенденції формотворення, графічного вирішення, функціональної спрямованості та конструктивно-технологічних рішень у сучасному книжковому дизайні	28
1.5 Формулювання проектних проблем та обґрунтування загальних вимог до майбутнього видання	32
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ II. КОНЦЕПЦІЯ ТА РОЗРОБКА ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ ВИДАННЯ ПОВІСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»	36
2.1 Творча ідея та образно-концептуальне вирішення дизайн-проєкту	36
2.2 Цільова аудиторія, функціональне призначення та соціально-культурна роль видання	38
2.3 Розробка дизайн-пропозицій та вибір графічного рішення	40
2.4 Композиційно-пластичне та колірно-графічне вирішення видання	43
2.5 Типографічне та конструктивне вирішення дизайн-проєкту	46
Висновки до розділу 2	47
ВСТУП	6

	5
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	57
ДОДАТОК А	57
ДОДАТОК Б	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Українська класична література потребує нових форм книжкового представлення. Сучасний читач оцінює книгу за текстом, обкладинкою, типографікою, ілюстраціями, папером, форматом і ритмом розворотів. Для графічного дизайну тема має практичну цінність, бо поєднує роботу з літературною спадщиною та актуальною мовою книжкової графіки.

Український книжковий ринок за останні роки помітно змінився. За даними Українського інституту книги, зростає інтерес до україномовного читання та національної літературної спадщини [8; 12]. Перевидання української класики отримує освітнє й культурне значення. Якість оформлення книжок залишається різною: одні видання забезпечують доступ до тексту, інші формують цілісний образ через графіку, типографіку, матеріали та конструкцію.

Повість Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» вирізняється сильною зоровою основою. Художній світ твору тримається на гуцульській культурі, символіці природи, міфологічних мотивах, драматизмі почуттів і відчутті невидимого світу. Мотив тіні, образи гір, лісу, води, вогню, міфічних істот і народних вірувань дають матеріал для виразної графічної системи. Оформлення видання працює з атмосферою твору, композицією сторінок, ілюстративним рядом і матеріальною формою книги.

Літературна й мистецька спадщина «Тіней забутих предків» уже має значну історію осмислення, проте сучасне авторське оформлення повісті в межах книжкового дизайну потребує окремого проєктного опрацювання. Особливої ваги набуває пошук візуальної мови, здатної передати міфологічну атмосферу, гуцульську образність і драматичну напругу без прямого копіювання етнографічних мотивів. Розробка дизайн-проєкту видання «Тіні забутих предків» поєднує українську класику, авторську ілюстрацію, чорно-білу графіку та реальні вимоги книжкового виробництва.

Стан наукової розробки проблеми. Тема дизайн-проєкту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» має підґрунтя в літературознавстві, мистецтвознавстві та книжковому дизайні. Дослідники повісті зосереджують увагу на міфологічних мотивах, ролі природи, гуцульському світогляді, символіці стихій та образній напрузі твору. Для кваліфікаційної роботи важливим стало трактування природи як активної сили, пов'язаної з міфологічними символами, обрядами та уявленнями про невидимий світ [29].

Окреме місце займає візуальна традиція «Тіней забутих предків», зокрема графіка Георгія Якутовича, де образний світ повісті передано через силу чорної плями, ритм, силует і узагальнення форми [13]. У сфері книжкової графіки видання розглядають як цілісну систему, де текст, обкладинка, ілюстрації, типографіка, матеріали та конструкція взаємодіють між собою [11].

Попри значну кількість мистецьких інтерпретацій, сучасне авторське оформлення «Тіней забутих предків» у межах книжкового дизайну все ще потребує окремого проєктного опрацювання. Йдеться про створення нового видання, у якому міфологічна, природна та емоційна структура повісті переходить у цілісну чорно-білу графічну систему з виразною силуетністю, контрастом, орнаментальним ритмом, стилізованою гуцульською образністю та власною типографічною побудовою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано на кафедрі дизайну факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Робота є частиною наукової теми кафедри дизайну «Сталий розвиток суспільства та дизайн-діяльність у просторі айдентики територіальних громад», що передбачає проведення досліджень у сфері культури, мистецтва і дизайну та суміжних областей знань, презентацію результатів на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, публікацію на шпальтах фахових видань, керівництво студентськими творчими та науковими студіями і гуртками, написання випускових кваліфікаційних робіт першого (бакалаврського) та

другого (магістерського) рівнів вищої освіти (протокол засідання кафедри дизайну від 05.02.2025 р. № 5).

Мета дослідження. Розробити дизайн-проект видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», у якому ілюстрації, типографіка, композиція розворотів і чорно-біла графіка передають міфологічну атмосферу твору, гуцульську образність і драматичну напругу першоджерела.

Відповідно до визначеної мети кваліфікаційної роботи було поставлено такі завдання:

- проаналізувати художні особливості повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» як літературної основи майбутнього книжкового видання;
- охарактеризувати сучасний стан видання української класичної літератури та наявні візуально-графічні аналоги;
- визначити основні тенденції книжкового дизайну, пов'язані з формою видання, графічним рішенням, типографікою, функціональністю та технологічним виконанням;
- сформулювати проєктні проблеми й загальні вимоги до майбутньої книги;
- визначити цільову аудиторію, функціональне призначення та соціально-культурну роль проєктованого видання;
- розробити авторську концепцію, образно-графічне, композиційно-пластичне та колірно-графічне вирішення видання.

Об'єкт дослідження – дизайн художнього книжкового видання української класичної літератури.

Предмет дослідження – принципи образно-графічного, композиційного, типографічного та конструктивного вирішення видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної роботи використано методи, пов'язані з аналізом художнього першоджерела, вивченням аналогів і розробкою книжкового макета. Історико-мистецтвознавчий метод застосовано для розгляду повісті Михайла Коцюбинського в контексті

української літератури, гуцульської культури, міфологічних уявлень і попередніх мистецьких інтерпретацій. Аналіз і синтез дали змогу опрацювати наукові, аналітичні та нормативні джерела, пов'язані з книжковою графікою, ілюстрацією, типографікою, конструкцією книги та поліграфічним виконанням.

Порівняльний метод використано під час аналізу сучасних перевидань повісті, ілюстрованих видань української класики та історичних графічних прототипів. Візуально-композиційний аналіз допоміг оцінити обкладинки, ілюстрації, сторінкову композицію, співвідношення тексту й графіки, ритм розворотів, роль білого простору та контраст чорного й білого. Проектний метод став основою для створення авторської концепції видання, обкладинки, системи ілюстрацій, орнаментальних елементів і макетів розворотів. Метод моделювання використано для формування цілісної книжкової системи, у якій текст, графіка, типографіка, матеріальна форма та конструкція працюють як єдиний дизайн-об'єкт.

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні принципів книжкового проектування української класичної літератури на прикладі повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». У роботі систематизовано матеріали про художню природу твору, гуцульську образність, міфологічні мотиви, сучасний стан видання української класики, візуально-графічні аналоги та принципи книжкового дизайну. Це дало змогу окреслити принципи переходу природної, міфологічної та емоційної структури літературного твору у чорно-білу графічну систему видання.

Практичне значення роботи полягає у створенні авторського дизайн-проекту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Розроблену концепцію можна використати як основу для книжкового макета, дипломної експозиції, презентаційних матеріалів і портфоліо графічного дизайнера. Практичну цінність мають обкладинка, система ілюстрацій, орнаментальні елементи, композиція розворотів, типографічне рішення та чорно-біла графічна стилістика, побудована на силуеті, контрасті, ритмі, білому просторі й авторській інтерпретації гуцульської образності.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи обговорювались на засіданнях кафедри дизайну факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи було викладено у повідомленні на всеукраїнській науково-практичній конференції «Ucraina libertatem. Трансформація гуманітарної сфери та культурного простору під впливом війни» (Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 11 листопада 2025 року) та «Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної айдентики» (Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 16 квітня 2026 року).

Завертана Єлизавета. Художня інтерпретація повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» у контексті української проектної культури 1950-х – 2020-х років. *Ucraina libertatem. Трансформація гуманітарної сфери та культурного простору під впливом війни.* Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ. 11 листопада 2025 року / Ред. кол. : О. В. Ковальчук (голова), М. І. Циганик, В. В. Карпов (відп. ред.) та ін. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. 308 с. С.114-118.

Завертана Єлизавета. Композиційні принципи оформлення української класики у творчому доробку В. Юрчишина. Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної айдентики. Всеукр. наук.-практ. конф. (16 квітня 2026 року). Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026. С. 91-92.

Структура: робота складається зі вступу, двох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи із додатками складає 62 сторінки, основний текст – 50 сторінок, додатки – 6 сторінок.

РОЗДІЛ І

ПЕРЕДПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ ВИДАННЯ ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

1.1 Історико-художній аспект та характеристика дизайн-об'єкта

Повість Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» належить до тих творів, у яких словесна форма від самого початку має виразну зорову й пластичну силу. У науковому осмисленні її трактують як визначний твір української прози початку ХХ століття і водночас як складне модерністське явище, в якому переплітаються імпресіоністична чутливість, неоромантичне напруження, символічна глибина та міфопоетичний лад [17].

Серед творів М. Коцюбинського саме повість «Тіні забутих предків» найповніше виявляє риси імпресіоністичного письма. На тлі могутньої стихії природи у творі було відтворено той тип художнього бачення, який уже активно утверджувався у світовій літературі, але в українській прозі ще не мав настільки виразного художнього втілення. М. Коцюбинському вдалося з особливою точністю передати враження, психологічні стани й мінливі настрої через систему художніх деталей.

Характеристика дизайн-об'єкта «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського потребує комплексного підходу, що поєднує літературознавчий аналіз і методологію графічного проектування. Як зазначає дослідник Я. Поліщук, повість побудована на засадах імпресіоністичного «кольоропису», де кожен візуальний образ, зокрема синява гір, червона барва кохання чи золоте світло ватри, виконує роль емоційного провідника. У контексті сучасної дизайн-розробки це зумовлює необхідність створення цілісної візуальної мови, яка трансформувала б вербальні метафори автора в конкретні графічні рішення: від характеру шрифтової системи до вибору матеріалів і загальної пластики книжкового образу [36].

Постать М. Коцюбинського пов'язана з помітною зміною естетичних орієнтирів в українському письменстві на зламі століть. Його художня система, вибудована на засадах імпресіоністичного бачення, стала важливим етапом входження вітчизняної прози в тогочасний західноєвропейський інтелектуальний контекст. Автор майстерно поєднав у творі елементи неоромантичного світовідчуття та символістські коди, остаточно змістивши увагу із зовнішнього подієвого ряду на внутрішні переживання героя. Ключова інновація митця полягає у використанні колористичних і звукових образів як інструментів для детальної реконструкції психічних станів особистості, що дало змогу зобразити людську душу в усій її суперечливій динаміці та міфологізмі [33].

Природа у світі «Тіней забутих предків» постає живим осердям гуцульського всесвіту, а не декоративним тлом. Михайло Коцюбинський майстерно виплітає сюжет, де доля людини нерозривно переплетена з духом гір, пам'яттю предків та містичними віруваннями. На переконання О. Кушнір, для жителів Карпат довкілля ніколи не було пасивним — воно виступає джерелом прадавніх символів, уміщуючи в собі потужну божественну енергію [29, с. 74–75]. Крізь таку призму ліси та полонини твору стають особливим простором, де формується внутрішній стрижень героїв, їхнє розуміння любові, межі добра чи неминучості фіналу життя.

Як зазначає О. Кушнір, міфопоетична природа твору тримається саме на синкретизмі ритуалів та природних знаків [29, с. 82–87]. У контексті ілюстрування згадане поєднання людини й міфу є принциповим. Воно дає змогу вибудувати візуальну мову майбутньої книги на метафорах гір, тіней та силуетів, уникаючи надмірної буквральності в ілюстраціях.

Подібна щільність природних та міфічних символів перетворює повість на невичерпне джерело для мистецьких експериментів. Візуалізація цього художнього світу відбувається майже природно, адже він спирається не стільки на фабулу, скільки на чуттєві категорії: ритміку, звуки та гострі контрасти. Саме тому текст Коцюбинського варто сприймати ширше — як пластичний матеріал,

що відкриває значні можливості для кінорежисури, графіки чи книжкового дизайну. Одним із найвиразніших прикладів такої міжмистецької інтерпретації стала екранізація С. Параджанова та графічні серії Г. Якутовича.

Візуальна мова стрічки засвідчує особливу роль Сергія Параджанова в осмисленні гуцульського світу засобами кіно. Попри вірменське коріння, режисер надзвичайно тонко відчув художню природу Гуцульщини й зумів вхопити глибинну сутність українського культурного простору. Йому вдалося створити один із виразних образів в українському мистецькому просторі й вивести екранне мистецтво за межі радянського етнографічного шаблону. Фільм Параджанова дав змогу закордонним глядачам і критикам побачити українську культуру поза межами звичайної етнографічної екзотики [5].

У стрічці С. Параджанова повість М. Коцюбинського отримала поетично-образне прочитання, віддалене від буквального перенесення сюжету. Візуальна мова фільму вибудовується через колір, рух, ритм, обрядовість, музику, костюм і предметне середовище, завдяки чому гуцульський світ постає як цілісна художня система. У праці С. Хороба фільм розглянуто як етапне явище у формуванні українського поетичного кіно, де екранізація вийшла за межі простого перенесення літературного сюжету на екран [41].

Кінокартина Сергія Параджанова суттєво вплинула на сприйняття повісті М. Коцюбинського, визначивши нові орієнтири для вітчизняного поетичного кінематографа. Аналізуючи творчу спадщину режисера, В. Капелюшний, Р. Конта та Н. Ховайба наголошують на її вагомому внеску в розвиток українського кіномистецтва крізь призму національної самобутності [24, с. 300–304]. Екранізація не просто трансливала сюжетні лінії, а сформувала потужний метафоричний образ Гуцульщини, тісно переплетений із народною культурою. Завдяки такому синтезу класичний текст вийшов за межі суто літературного сприйняття, перетворившись на пластичну основу для міждисциплінарних мистецьких пошуків.

Поряд із кінематографічним прочитанням С. Параджанова важливе місце в історії мистецьких інтерпретацій повісті посідає графіка Георгія Якутовича.

Якщо фільм розкрив «Тіні забутих предків» через колір, рух, музику й обрядову пластику, то ілюстрації Якутовича перевели цей художній світ у мову лінії, контрасту, ритму й чорно-білої графічної напруги. Саме його роботи стали одним із найважливіших прикладів того, як повість Коцюбинського може існувати в площині книжкової графіки, не втрачаючи міфологічної глибини та драматизму.

Георгій Якутович звернувся до теми «Тіней забутих предків» у 1962 році. Згодом він став художником однойменного фільму Сергія Параджанова. Після роботи над фільмом митець повернувся до книжкового оформлення твору. Ілюстрації та суперобкладинка до книги, датовані 1966 роком, виконані в техніці деревориту. Саме ця праця закріпила за Якутовичем важливе місце у візуальній історії повісті [7].

Творчий спадок Георгія Якутовича потребує ґрунтовного осмислення, оскільки репрезентує одне з помітних явищ української графіки 1960–1980-х років. Паралельно з кінематографічним успіхом стрічки С. Параджанова роботи Якутовича продемонстрували якісно новий рівень існування повісті в просторі книжкового мистецтва. В. Доценко зауважує, що художник виробив автентичну модерністську мову в естампі, спираючись на фольклорні пласти та історичну пам'ять нації. За спостереженнями автора, символіко-орнаментальні структури в графічних аркушах майстра виступали трансляторами культурного коду, через що ілюстративний ряд набув автономного смислового навантаження [13].

Повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» має виразний потенціал для книжкового проєктування, оскільки її художня структура вже містить сильну зорову основу. Імпресіоністична чуттєвість, міфологічні образи, гуцульський культурний код, символіка природи та драматична напруга твору дають матеріал для побудови цілісної графічної системи. Майбутнє видання має передати не тільки сюжет, а й ритм повісті, її контрасти, емоційні стани та відчуття межі між реальним і міфологічним світом. Подальший передпроектний аналіз спрямовується на сучасний стан видання української класики, ринкову ситуацію

та наявні аналоги, що дасть змогу точніше визначити місце майбутнього проєкту серед актуальних книжкових практик.

1.2 Сучасний стан видання української класичної літератури та насиченість ринку аналогічними об'єктами

Сучасне видання української класичної літератури варто розглядати як видавничий процес і водночас як частину ширших культурних змін. З початком повномасштабного воєнного вторгнення рідна мова, книжкова справа та літературна спадщина перетворилися на стратегічні інструменти збереження національної пам'яті, забезпечуючи внутрішню стійкість громадян через звернення до глибинних витоків власної культури. Аналітичні звіти Українського інституту книги за 2023 рік висвітлюють результати комплексного дослідження, присвяченого впливу війни на читацьку активність. Вказане опитування, проведене протягом серпня–вересня 2023 року, охопило понад дві тисячі респондентів із різних регіонів України, за винятком тимчасово окупованих територій [8]. Наведена статистика слугує репрезентативним джерелом для ґрунтовного аналізу читацьких практик у складних умовах воєнного стану.

Згідно з оприлюдненими даними, протягом 2023 року частка громадян, які щодня обирають читання як основну форму дозвілля, зросла до 17%, тоді як у 2020 році аналогічний показник становив лише 8%. Дослідники водночас фіксують стрімке зростання ролі української мови у книжковому споживанні: наразі вже 54% читачів віддають перевагу україномовним виданням, порівняно з 32% у попередніх замірах [8; 44]. Отримані результати важливі для осмислення актуального статусу вітчизняної класики. Класичні твори повертаються в активний обіг не просто як елементи обов'язкової освітньої програми, а як потужний інтелектуальний ресурс. Саме через таку літературу сучасне суспільство заново переосмислює власну історію, мову та формує оновлену національну ідентичність.

Варто зауважити, що українську класичну літературу наразі перестають сприймати лише як перелік «обов'язкових» текстів для шкільного чи університетського навчання. Твори дедалі частіше постають матеріалом, здатним отримувати оновлене графічне рішення, сучасну візуальну мову та шукати нові шляхи комунікації з аудиторією. Під час роботи зі спадщиною М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка, О. Кобилянської, В. Стефаника чи Марка Черемшини дизайнери намагаються знайти форму, що дозволить читачеві побачити за рядками актуальні культурні змісти. Особливо яскраво схожа тенденція простежується на прикладі «Тіней забутих предків». Повість містить у собі значний образний потенціал, що базується на магії природи, міфології гуцулів та високій емоційній напрузі.

Український інститут книги упродовж 2024 року презентував звіт «Зміцнення позиції української книги». В основу документа лягли результати загальнонаціонального опитування, яке провела дослідницька агенція Info Sapiens. Згадані матеріали відіграють значну роль для поточного підpunkту, адже дозволяють оцінити не просто читацьку активність, а й загальний стан книжкової галузі в умовах війни. Оскільки звіт впливає з положень Стратегії розвитку читання до 2032 року «Читання як життєва стратегія», питання української книжки автори трактують як частину довготривалої державної політики, а не як випадкову ініціативу [21].

Після окреслення культурного контексту варто проаналізувати кількісні показники книговидання, адже саме статистика дозволяє оцінити не лише читацький запит, а й реальну динаміку галузі. У статті А. Воронцової, опублікованій у «Віснику Книжкової палати», подано статистику українського книговидання за 2023 рік за кількістю назв, тиражами, тематичною, мовною та територіальною ознаками. Згідно з матеріалами, за вказаний період було зареєстровано 15 187 назв книг і брошур загальним накладом 24,664 млн примірників. Якщо порівнювати з 2022 роком, помітним є зростання кількості назв на 56,7%, а тиражів — на 110,7% [9, с. 9–10]. Подібна динаміка ілюструє поступове відновлення видавничих процесів після кризи, спричиненої

повномасштабним вторгненням. Під час оцінювання української класики наведені цифри є вагомими, оскільки загальне піднесення галузі сприяє поверненню в обіг не лише новинок, а й літературної спадщини.

Важливим аспектом аналізу є і мовна структура книговиробництва. Статистичний огляд Книжкової палати вказує на те, що у 2023 році частка україномовних видань склала 83,5% від загальної кількості назв та 91,7% від сукупного накладу [9, с. 13]. Наведені дані не просто підтверджують попит на українську мову, про який раніше зазначали в УІК, а й демонструють її фактичне домінування у видавничому просторі. Для класичної літератури згадана тенденція має особливе значення: твори національних авторів знову стають доступними у середовищі, що дедалі активніше спирається на власну культурну базу. Відтак перевидання класики варто трактувати не як ізольоване явище, а як частину глобального зміцнення україномовного книжкового ринку.

Загальні цифри книговидавання лише окреслюють активність галузі, не розкриваючи до кінця характер читацького запиту чи особливості адаптації видавців до нових реалій. Р. Голубовський у матеріалі про розвиток книжкового ринку під час війни зазначає: після початкового спаду галузь поступово пристосувалася до поточної ситуації. Серед ключових тенденцій автор виділяє запит на національну літературу, цифровізацію продажів та зростання інтересу до класики [10]. У контексті проектування «Тіней забутих предків» згадані спостереження є важливими, оскільки твір М. Коцюбинського виходить за межі шкільної програми й постає самодостатнім культурним об'єктом для широкого кола читачів.

Посилення уваги до української словесності змінює саму парадигму перевидання класичних текстів. Якщо раніше подібні книжки здебільшого орієнтувалися на освітній процес, то сьогодні вони вимагають актуальніших способів візуальної подачі. Сучасна книга потребує не лише доступної ціни, а й естетичної привабливості, здатної зачепити увагу аудиторії ще до моменту читання. Повість «Тіні забутих предків» демонструє таку потребу найкраще завдяки насиченому образному потенціалу: від карпатських пейзажів до

гуцульської міфології та драматизму сюжету. Відтак підготовка оновленого видання має передбачати більше, ніж просту публікацію тексту. Робота над проєктом передбачає створення цілісного художнього образу, що відповідає інтелектуальній та естетичній глибині твору.

Наведені статистичні дані вказують на потенціал для подальшого розвитку ринку, хоча його насиченість залишається нерівномірною. Динаміка назв і накладів свідчить про поживлення галузі, проте для передпроектного аналізу визначальним є не стільки обсяг, скільки художній рівень продукції. Певний сегмент видань виконує суто інформаційну роль: підтримує наявність тексту в продажу та задовольняє масові чи навчальні потреби. Водночас інша частина книжок постає як цілісний матеріально-візуальний об'єкт, де ключову роль відіграють типографіка, ілюстративна система, якість паперу та загальна композиція. Окреслена різниця є визначальною для оцінювання аналогічних об'єктів у сегменті української класики.

Початковий огляд сучасного стану книговидання засвідчує, що українська класика має підстави для активного візуального переосмислення. Офіційна аналітика Українського інституту книги підтверджує посилення ролі українськомовного читання й увагу до книжкового ринку в умовах війни. Водночас нерівномірність ринку проявляється не лише в географії книгарень, а й у якості дизайнерського представлення класичних текстів. Саме тому наступним етапом вивчення має стати розгляд конкретних видавничих форматів української класики, їхніх типів, особливостей оформлення та рівня насиченості ринку аналогічними книжковими об'єктами.

Сучасна книготоргівля пропонує різноманітні підходи до репрезентації української класичної літератури. Насамперед виділяються серійні проєкти, що посідають стійкі позиції на ринку завдяки впізнаваній візуальній мові та орієнтації на масового читача. Характерним прикладом виступає серія «Класика української літератури» видавництва «Фоліо», де твори національних авторів виділені в окремий видавничий вектор [38]. У межах передпроектного оцінювання згаданий сегмент видається пріоритетним, оскільки саме серійні

книжки гарантують стабільну присутність класики в обігу. Утім, уніфікована стилістика лінійки нерідко обмежує можливості для повного розкриття індивідуального настрою твору, адже художнє рішення підпорядковується загальній концепції всієї серії.

Паралельно ринок розвиває й інший формат — подарункові та колекційні видання. Зокрема, лінійка «Подарункова класика» від «Фоліо» об'єднує імена І. Багряного, М. Коцюбинського, Г. Сковороди та інших знакових авторів [38]. Існування подібних серій доводить: класичні тексти функціонують не лише як навчальний матеріал, а й як естетичні об'єкти для приватних зібрань чи подарунків. Подарунковий формат доцільно відрізнити від глибокої графічної інтерпретації: він акцентує на статусності книги через якісні матеріали, проте не завжди формує унікальну художню систему під конкретний літературний сюжет.

У контексті «Тіней забутих предків» різниця між текстовим перевиданням і цілісним дизайн-об'єктом стає визначальною. М. Коцюбинський створив художній світ, який складно звести до рівня стандартної серійної подачі. Образна система повісті тримається на емоційній напрузі, природних символах, міфологічних мотивах та зв'язку людини з гуцульським світоглядом. Саме тому сучасне видання має передавати не лише текст, а й специфічну атмосферу твору. Папір, шрифтова система, обкладинка, ілюстрації та загальний формат повинні формувати цілісний книжковий образ, де кожен елемент підтримує внутрішній зміст повісті.

Українська класика помітно представлена і в роздрібній торгівлі. Зокрема, книгарня «Є» виділяє під неї цілий розділ, де зібрано видання різних серій та авторів. Подібна структура асортименту підтверджує: класична література повноцінно функціонує у комерційному книжковому просторі, а не лише в освітньому полі. Для передпроектного аналізу вагомим є те, що згадана категорія об'єднує дуже різні формати: від бюджетних серій до подарункових книг із виразним художнім оформленням. Відтак насиченість ринку доцільно оцінювати не лише кількісно, а й за якістю видань як цілісних дизайн-об'єктів [40].

Активне повернення класики в сучасний контекст фіксує і профільне медіа «Читомо». У матеріалах видання простежується поява нових серій та аналізуються спроби видавців по-новому інтерпретувати тексти. Хоча ресурс не є суто науковим, він подає фахові галузеві спостереження за поточними змінами у книжковій сфері. Наведені дані підтверджують важливу тенденцію: українська класика поступово переростає межі шкільної програми й повертається в активний обіг через оновлені формати та сучасні способи візуальної репрезентації [35].

Сучасний ринок української класики є достатньо насиченим, однак рівень художнього опрацювання видань залишається різним. Це зумовлює потребу в окремому аналізі візуально-графічних аналогів, їхньої класифікації та визначенні тих рішень, які можуть стати орієнтирами або, навпаки, обмеженнями для майбутнього дизайн-проєкту.

1.3 Аналіз візуально-графічних аналогів, їх класифікація та визначення дизайн-прототипів

Розгляд графічних аналогів формує підґрунтя для передпроектного аналізу. Вивчення досвіду попередників допомагає збагнути не лише зовнішню естетику видання, а й складну взаємодію шрифтів, ілюстрацій та паперу. О. Здор у працях про дизайн наголошує на важливості сприйняття книги як єдиної художньої системи. Реалізація окресленого підходу вимагає нерозривного зв'язку форми зі змістом та культурними особливостями першоджерела [20]. Означений принцип набуває особливого значення в роботі над «Тінями забутих предків». Повість Коцюбинського фактично диктує потребу в розробці багатошарової візуальної мови, здатної транслювати міфологізм та внутрішню напругу крізь автентичну гуцульську образність.

Під час розгляду аналогів важливо враховувати, що книжкова графіка не обмежується декоративною функцією. У статті Є. Гули, Н. Журавльової та О. Михайлицького книжкова графіка й дизайн в Україні розглядаються як сфера поєднання художньої виразності, функціональності, традицій української

графіки та сучасних технологій [11]. Лише аналіз видань як складних структур унаочнює, наскільки злагоджено працюють обкладинка, ілюстративний ряд та архітектоніка сторінок. Для «Тіней забутих предків» такий спосіб аналізу є особливо доречним, оскільки літературна атмосфера твору формується через поєднання природи, міфу, емоційної напруги та культурної пам'яті.

Аналогічні видання доцільно розподілити на кілька окремих груп. Першу категорію становлять прямі аналоги, а саме сучасні перевидання безпосередньо повісті «Тіні забутих предків». До другої групи належать ілюстровані видання останніх років, де графічний супровід безпосередньо бере участь у формуванні настрою книги. Особливої уваги потребують історичні графічні прототипи, зокрема ілюстрації Георгія Якутовича, оскільки вони допомагають простежити, як образ повісті вже був осмислений мовою книжкової графіки. Подібна класифікація дозволяє не змішувати різні типи книжкових об'єктів і точніше визначити, які рішення вийде використати або переосмислити в майбутньому проєкті.

До першої групи належать прямі аналоги, тобто сучасні видання самої повісті. Одним із таких прикладів є книга «Тіні забутих предків» у серії «Перлини української класики» від видавництва КСД. У відкритих характеристиках видання зазначено, що книга має тверду обкладинку, 336 сторінок, формат 133×205 мм і не містить ілюстрацій [39]. Візуальний вигляд цього видання доцільно подати в додатку як приклад серійного оформлення української класики (див. Рисунок А.1, Додаток А). Обкладинка побудована за стриманим серійним принципом: основну увагу зосереджено на імені автора, назві твору та декоративному рослинному елементі. Композиція не перевантажена деталями, однак її образність залишається узагальненою й не прив'язаною безпосередньо до гуцульського міфологічного світу повісті. За наведеними ознаками книгу можна розглядати як серійне текстове перевидання, у якому головна роль належить не авторській графічній концепції, а зручному представленню класичного твору в межах упізнаваної видавничої лінійки.

Інший тип прямого аналога репрезентує видання «Тіни забутих предків» від видавництва «Брустури» 2023 року. На сторінці видавництва вказано, що над дизайном та ілюстраціями працювала Дарія Луцишина, а текст подано зі збереженням мови останньої прижиттєвої публікації повісті 1913 року. Також зазначено, що передмову до видання написала літературознавиця Олександра Салій, яка працює з темою «гуцульського тексту» [26]. Обкладинку цього видання варто подати в додатку як приклад сучасного ілюстрованого осмислення повісті (див. Рисунок А.2, Додаток А). На відміну від серійного перевидання, ця книга демонструє уважніше ставлення до твору як до культурного матеріалу. Тут значення мають не лише текст і фізична форма книги, а й ілюстративний супровід, мовна автентичність та літературознавчий контекст.

На візуальному рівні оформлення видання «Брустурів» має виразніший авторський характер. Обкладинка сприймається як самостійна графічна композиція, у якій декоративні та фігуративні елементи працюють не лише як прикраса, а як спроба створити атмосферу міфологічного карпатського простору. Темне тло, контрастні графічні елементи й орнаментальна насиченість формують відчуття казковості, таємничості та зв'язку з народною культурою. На відміну від нейтральнішого серійного оформлення, це видання активніше залучає графіку до формування настрою, тому сприймається не просто як носій тексту, а як цілісний книжковий об'єкт.

Додаткові характеристики цього видання подані на сторінці книгарні «Наш формат»: книга має тверду палітурку, 136 сторінок, формат 150×220 мм, українську мову видання, а художником-ілюстратором зазначена Дарія Луцишина [27]. Ці відомості уточнюють матеріальні параметри аналога й дозволяють точніше оцінити його як книжковий об'єкт. Формат 150×220 мм сприймається як зручний для ілюстрованого видання, оскільки дає більше простору для поєднання тексту й графіки, ніж компактні масові серії. Порівняно з виданням КСД, книга «Брустурів» має виразнішу авторську спрямованість: ілюстрації та передмова створюють додатковий рівень входження в текст, тоді

як збереження мовної основи прижиттєвої публікації підсилює відчуття історичної та культурної автентичності.

Порівняння двох прямих аналогів показує різницю між серійним текстовим перевиданням і книгою, що створює додатковий образний рівень сприйняття. У першому випадку переважають доступність, читабельність і належність до впізнаваної серії. У другому помітнішою стає робота з ілюстрацією, мовною основою твору та культурним контекстом. Для майбутнього видання «Тіней забутих предків» важливо поєднати функціональність книги з виразною художньою системою, яка не дублюватиме сюжет буквально, а передаватиме міфологічну напругу, гуцульську атмосферу й природну символіку твору. Саме такий висновок дозволяє перейти до історичних графічних прототипів, де образ повісті вже був осмислений засобами книжкової графіки.

Поза прямими аналогами, вагоме значення мають непрямі стилістичні приклади — видання української класики зі схожим характером художнього завдання. Серед них виділяється «Лісова пісня» Лесі Українки в оформленні Поліни Дорошенко. Видавництво «Основи» зазначає: у цій книзі переплітаються міфологічне, філософське та духовне начала, а художній світ тісно перегукується з природою та народними віруваннями [31]. Хоча прямого сюжетного зв'язку з «Тіннями забутих предків» тут немає, ілюстрована драма постає вагомим прикладом актуального переосмислення класики, де візуальний складник формує окремий простір книги. Обкладинка та зразки оформлення згаданої праці увійшли до додатків як непрямий стилістичний орієнтир (див. Рисунок А.3, Додаток А).

Для передпроектного аналізу наведена робота цінна передусім як приклад авторського підходу до спадщини. «Лісова пісня» та «Тіні забутих предків» вибудовують художній світ крізь призму природи, міфології та конфлікту між реальним та ірреальним. Спільна концептуальна основа розкриває принципи роботи з фольклорною образністю. Водночас майбутнє видання повісті М. Коцюбинського спиратиметься на інший графічний принцип — чорно-білу

контрастну систему, близьку до стилістики витинанки. Значущість згаданого аналога полягає не в манері малювання, а в самій стратегії трактування класичного тексту як матеріалу для сучасної авторської інтерпретації.

До переліку непрямих аналогів варто зарахувати видання «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького в оформленні Валерії Ляшенко. Видавництво «Лабораторія» описує книгу як класику української літератури про життя селянської родини у пореформений період, доповнену авторськими ілюстраціями [34]. Хоча тематичне спрямування творів різниться, згадана праця важить для аналізу як альтернативний варіант переосмислення національної спадщини, де візуальне оформлення актуалізує текст. У цьому випадку образ твору формується не через традиційну ілюстрацію, а через колажну композицію, поєднання візуальних фрагментів і сучасну графічну подачу. Зразок сучасної роботи з літературним матеріалом увійшов до додатків (див. Рисунок А.4, Додаток А). У фокусі уваги опиняється не тематична спорідненість із «Тінями забутих предків», а сам підхід до візуалізації класичного тексту.

Твір Нечуя-Левицького тримається на соціально-побутовому ґрунті, тоді як письмо М. Коцюбинського вибудовує міфологічний і природний світ. Проте колажний підхід показує, що класичний текст може бути актуалізований не тільки через традиційну ілюстрацію, а й через сучасні композиційні прийоми. Досвід колег підтверджує здатність класики набувати нової візуальної якості завдяки авторським ілюстраціям та цілісній видавничій концепції. Водночас власний проєкт не передбачає копіювання чужої стилістики, а орієнтується на створення оригінальної графічної мови, що передає дух гуцульської міфології та драматизм «Тіней забутих предків».

Огляд лише сучасних перевидань не дає повного уявлення про можливості візуального осмислення повісті. «Тіні забутих предків» уже мають сформовану історію художніх інтерпретацій, тому для майбутнього проєктування важливо звернутися не лише до актуальних ринкових аналогів, а й до історичних графічних прототипів. Саме вони дозволяють побачити, як образний світ твору може бути переданий не через буквальне ілюстрування сюжетних епізодів, а

через ритм, контраст, узагальнення форми та символічну мову графіки. У цьому контексті особливого значення набувають ілюстрації Георгія Якутовича, адже вони демонструють один із найвиразніших прикладів книжково-графічного прочитання повісті М. Коцюбинського.

Специфіка роботи з чорно-білою площиною, лінійною пластикою та узагальненими формами робить графічний доробок Г. Якутовича важливим для майбутнього проєктування. Фахівці Музею М. Коцюбинського зазначають: ілюстрації майстра переростають межі простого копіювання побуту, натомість розкриваючи глибинні смислові пласти твору [28]. У межах «Тіней забутих предків» подібна концепція дозволяє трактувати аркуші художника як зразок символічно-образної, а не суто буквальної інтерпретації літературного першоджерела. Пріоритетним виступає не стільки відтворення постатей героїв, скільки передача загальної емоційної тональності повісті: драматизму, містичної тривоги та присутності невидимого світу.

В. Доценко у власній науковій праці досліджує спадщину Г. Якутовича крізь призму розвитку української графіки 1960–1970-х років, вписуючи її в масштабний процес оновлення художньої мови вказаної епохи [13]. Для передпроектного аналізу наведені тези відкривають шлях до трактування ілюстрацій майстра не просто як візуального супроводу, а як історичного орієнтиру в роботі з національною образністю та експресією форми. Подібна стратегія є важливою для майбутнього видання, оскільки запланована чорно-біла гама покликана функціонувати через ритміку ліній, силу силуету та цілісний візуальний образ.

Разом із тим, авторська візія не передбачає прямого запозичення манери Г. Якутовича, адже нове видання вимагає оригінального пластичного виразу, суголосного актуальним вимогам книжкового дизайну. Збережені у фондах Хмельницького обласного художнього музею матеріали підтверджують наявність ілюстративного циклу 1966 року, завдяки чому згадана праця постає історичним прототипом безпосередньо для аналізованої повісті [47]. У межах проєкту важливим є не відтворення вже напрацьованої художньої мови, а

переосмислення засадничих чинників: експресії чорної плями, ритміки штриха та нерозривної єдності графіки з текстом. Наведені принципи знайдуть відображення у чіткій стилізації, високому контрасті та узагальненні силуетів, що за логікою побудови наблизатимуться до мистецтва витинанки.

Аркуші Якутовича постають основним орієнтиром для майбутньої книги в аспекті роботи з драматизмом та символічною потужністю чорно-білих площин. Аналіз вказаного графічного циклу дає підстави стверджувати: атмосфера повісті М. Коцюбинського виявляється не через надмірну деталізацію, а завдяки виразності силуетів, композиційній напрузі та емоційному наповненню. Визначена стратегія цілком відповідає задуму нового видання, де художні образи не копіюють фабулу, а підсилюють внутрішній стан героїв. Відтак ретроспективний погляд на творчість майстра допомагає окреслити основну лінію подальшої розробки — побудову цілісної візуальної системи, у якій ілюстрування, орнаментика та типографіка транслюють містичний дух твору.

Аналіз аналогів переконує, що майбутня концепція видання повісті «Тіні забутих предків» не повинна спиратися на копіювання певної готової моделі дизайну. Серійні перевидання демонструють цінність ергономічної форми книги, водночас ілюстровані видання увиразнюють роль авторської роботи з атмосферою твору. Графічна спадщина Г. Якутовича нагадує про потужність чорно-білого образу, що тримається на контрасті, ритміці й внутрішній напрузі. Для власного проєкту обрано не пряме запозичення певного зразка, а синтез наведених принципів у межах оригінальної візуальної мови. Видання має поєднати зручність читання тексту з розбудовою самостійного художнього простору, де типографіка, ілюстрації та композиція розкривають міфологічну й емоційну природу повісті.

1.4 Тенденції формотворення, графічного вирішення, функціональної спрямованості та конструктивно-технологічних рішень у сучасному книжковому дизайні

Аналіз візуально-графічних прототипів дає змогу перейти до розгляду актуальних тенденцій, що інтерпретують книгу як цілісний об'єкт дизайну. У межах цього підрозділу увага зосереджується не лише на художніх якостях обкладинки чи ілюстрацій, а й на архітектоніці видання: його конструктивних параметрах, типографічній культурі, ергономіці, виборі матеріалів та специфіці технічного втілення. Науковці Є. Гула, Н. Журавльова та О. Михайлицький визначають сучасну українську книжкову графіку як поєднання художньої образності, функціональності, графічних традицій та інновацій [11]. Для розроблюваного проєкту цей підхід є важливим, оскільки концептуальна цілісність видання має поєднуватись з його експлуатаційними характеристиками, зручністю сприйняття тексту та технологічною доцільністю виконання.

Сучасне формотворення книжкового видання вимагає ретельного узгодження формату, метрики сторінки, типу обкладинки, механіки розкриття та властивостей паперу в єдину систему. Зовнішні параметри об'єкта не є довільними, оскільки саме вони закладають фундамент взаємодії читача з книгою: від зручності тримання в руках до візуального комфорту при опрацюванні текстового та ілюстративного контенту. Для мистецького видання принципово важливо, щоб обраний формат не просто відповідав технічним стандартам, а й став провідником внутрішнього ритму та образної структури твору. Зокрема, у проєкті за мотивами повісті М. Коцюбинського архітектоніка книги має забезпечувати композиційну рівновагу між текстовим блоком, вільним простором білих полів, чорно-білих ілюстрацій та орнаментикою.

Візуальна концепція сучасного художнього видання значною мірою визначається функціональною роллю ілюстративного матеріалу. У науковому доробку Ю. Кадоркіної, де аналізується стан сучасної української графіки, акцентовано увагу на принципових розбіжностях у підходах до оформлення прози та поезії [23]. Це теоретичне положення є важливим для проєкту, оскільки

ілюстрації не можуть виступати лише як автономні декоративні елементи. Вони мають перебувати в органічному синтезі з текстовим блоком, палітуркою, орнаментальними акцентами та типографікою, трансформуючись у єдиний, концептуально завершений художній образ книги.

Особливе місце в структурі видання посідає саме взаємодія вербального та візуального пластів. Художня ілюстрація втрачає сенс, якщо просто дублює сюжет; її місія – вийти за межі прямолінійної фіксації прочитаного епізоду. Пріоритетом стає формування образного континууму, де графіка не коментує текст, а доповнює його емоційну глибину чи ритмічну будову. Розглядаючи ілюстрацію як повноцінний змістовий компонент, а не як зовнішнє оздоблення, Ю. Кадоркіна підкреслює її важливу роль у дизайні сучасної прози [23]. У проєкті візуальний ряд орієнтований на трансляцію внутрішньої напруги, що дозволяє читачеві гостро відчувати міфологічний вимір та єдність людини з природою.

Вибір чорно-білої гами для «Тіней забутих предків» видається найбільш влучним з огляду на тематику невидимих меж між реальним та потойбічним. Свідома лаконічність палітри зміщує увагу на гру силуетів та експресію орнаменту, водночас посилюючи загальну контрастність сприйняття. Окрім естетики, обрана мова графіки має вагому технологічну перевагу: чіткість ліній забезпечує бездоганну якість відтворення під час друку. Подібну кореляцію між візуальною концепцією та технічним втіленням у видавничій справі ґрунтовно досліджують Є. Гула, Н. Журавльова та О. Михайлицький [11].

Важливу роль у сучасному книжковому проєктуванні відіграє системна організація типографіки. Спираючись на методологічні напрацювання А. Близнюка щодо технічних регламентів набору, варто підкреслити важливість дотримання правил підготовки тексту, адже це виступає базовою запорукою для коректної експлуатації масиву в професійних видавничих системах [4]. У межах художньої книги шрифтова графіка перестає бути другорядним компонентом, вона перетворюється на активний інструмент, що програмує внутрішню ритміку оповіді, забезпечує візуальну ясність кожної сторінки та формує загальний

характер сприйняття твору. Концепція майбутнього видання базується на синергії високої читабельності та образної лаконічності, що запобігає візуальному конфлікту з ілюстративним рядом і водночас підтримує атмосферу літературного джерела.

Під час опрацювання текстового блоку пріоритетного значення набуває налаштування параметрів кегля, інтерліньяжу та довжини рядка, а також їхня архітектонічна взаємодія з полями та графікою. Технічна дисципліна набору, детально описана в рекомендаціях А. Близнюка, гарантує не лише формальну естетику макета, а й високий рівень візуального комфорту та технологічну чистоту підготовки матеріалу до етапу верстки [4]. Свідоме уникнення надмірної щільності набору усуває загрозу ускладненого читання, тоді як відмова від занадто декоративних шрифтових гарнітур допомагає зберегти фокус на змістовному наповненні. Для прози М. Коцюбинського збереження плавності тексту постає критично необхідним чинником, оскільки мовна тканина повісті насичена глибоким психологізмом, специфічним ритмом та образною експресією. Відтак, типографічна стратегія проєкту спрямована на створення стриманого, але виразного середовища: основний шрифт забезпечує легкість сприйняття тексту, тоді як заголовкові елементи точково транслиують гуцульський колорит через делікатну графічну стилізацію.

Комфорт сприйняття книги залежить від системи полів. Поза межами механічного відмежування тексту від зрізу паперу, поля працюють як активний композиційний інструмент. Вільний простір навколо набору захищає текстовий блок від візуального перевантаження й дає сторінці необхідне повітря. Особливо помітно це в ілюстрованих виданнях, де вільні ділянки розвороту мають урівноважувати важку графіку й не дозволяти чорним елементам домінувати над текстом. Під час проєктування варто дотримуватися золоті середини: поле має бути достатнім для розслабленого погляду, але не настільки широким, щоб руйнувати внутрішню єдність книжкового блоку [4].

Дизайнерське рішення завжди спирається на міцний конструктивно-технологічний фундамент. Існуючі норми ДСТУ 3018–95 не лише фіксують

термінологічні визначення елементів книги, а й створюють термінологічну основу для професійного оформлення видань [14]. Проте в межах творчого процесу ці технічні вузли не варто сприймати як обмеження. Навпаки, кожна деталь від міцності палітурки до графіки форзаца – має працювати на цілісний художній образ. Обкладинка тут виступає в ролі «обличчя», що задає настрій, тоді як технічне виконання забезпечує не лише довговічність, а й приємні тактильні відчуття при кожному дотику до книги.

Проектування сучасної книги вимагає безперервного узгодження креативної ідеї з прагматикою поліграфічного виробництва та характеристиками матеріалів. У працях Н. Чупріної та Т. Струмінської технологічний складник дизайн-проектування розглядається як критичний етап, де задум має пройти верифікацію реальними стадіями виготовлення [42]. Для цього проекту це означає аудит кожного художнього рішення: від перевірки деталізації ілюстрацій при друці до аналізу відповідності паперу обраній графічній мові. Тільки через гармонізацію ідеї та технології можна досягти зручності в користуванні та високої якості виконання об'єкта.

Природа функціональності у книжковому дизайні розкривається через забезпечення зручності під час читання, візуального сприйняття та безпосередньої фізичної взаємодії з об'єктом. Важливо, щоб видання не трансформувалося суто в декоративний атрибут, попри складність і виразність його художнього вирішення. Робота над художньою книгою вимагає пошуку компромісу між візуальною метафоричністю та вимогами ергономіки. Читач має вільно орієнтуватися в текстових масивах, не відчуваючи напруження від специфіки верстки чи надміру графічних елементів, що можуть затінювати зміст. З огляду на чинні стандарти набору та конструктивні параметри книги, функціональний аспект слід розглядати як важливу складову загальної естетичної концепції [4; 14].

Не менш суттєвим фактором є те, наскільки обране художнє рішення корелює з обраним методом друку. Чорно-біла графіка може здаватися технологічно простою, проте вона вимагає точності. Високий рівень контрасту

миттєво підкреслює будь-які похибки друку: нерівномірність чорної заливки, втрата найдрібніших деталей, зміщення графічних елементів або ж небажаного просвічування фарби зі звороту сторінки. Саме тому графічна система має бути ретельно продуманою не лише з естетичної сторони, а й з урахуванням усіх виробничих нюансів. У такому розрізі чітка стилізація, лаконічні узагальнені форми та сувора деталізація виступають не лише художнім вибором, а й технологічно обґрунтованим рішенням [42; 14].

Розглянуті тенденції показують, що сучасне художнє видання функціонує як цілісна система, де форма, графіка, типографіка, матеріали й технологія друку взаємодіють між собою. Для майбутньої книги це означає потребу в узгодженні образної виразності з читабельністю, ергономікою та реальними можливостями поліграфічного виконання. Саме ці аспекти стають основою для подальшого формулювання проєктних проблем і загальних вимог до дизайн-об'єкта.

1.5 Формулювання проєктних проблем та обґрунтування загальних вимог до майбутнього видання

Передпроєктний аналіз допоміг окреслити проблеми, які впливають на розробку видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». ДСТУ 3899–99 трактує передпроєктний аналіз у дизайні як роботу з об'єктом дизайн-проєктування, під час якої визначаються характеристики для подальшої дизайнерської зміни [15]. Об'єктом проєктування майбутньої книги стає не лише літературний текст. До нього належать ілюстрації, типографіка, обкладинка, конструкція, папір і книжковий блок.

Нейтральне текстове оформлення не розкриває повість повною мірою. Це впливає з аналізу художньої природи твору, ринку української класики, аналогів, графічних прототипів і тенденцій книжкового дизайну. «Тіні забутих предків» мають складну образну структуру, пов'язану з гуцульським світоглядом, міфологічними уявленнями, природною символікою та драматичною напругою. Головна проєктна проблема полягає у створенні

візуальної системи, яка збереже зручність читання й передасть містичну, емоційну та культурну природу повісті.

Пошук міри між образністю і декоративністю став окремою проблемою. Гуцульська тематика легко переходить у поверхове використання орнаментів, традиційного вбрання чи етнографічних деталей. У межах проєкту акцент зроблено не на зовнішньому наборі народних ознак, а на ритмі, символіці й настрої гуцульського світу. Для цього використано силует, контраст, рослинні мотиви, образи гір, дерев, тіні, вітру та міфічних істот. Орнаментальні елементи працюють як частина графічної мови, а не як додаткова прикраса.

Співвідношення тексту та ілюстрацій також визначає характер майбутньої книги. Графіка не дублює сюжетні епізоди й не заважає читанню. Вона передає напруження, тривогу, природну силу, міфологічну присутність та внутрішній стан героїв. Ілюстрації, обкладинка, форзаци, заставки, поля, орнаментальні елементи й типографіка поєднуються в єдиний книжковий простір.

Чорно-біла стилістика задає окремі вимоги до видання. Контрастне рішення відповідає мотиву тіні, межі між видимим і прихованим, реальним і міфологічним. Графіка такого типу вимагає точної форми, контрольованої деталізації та якісного друку. Надмірно дрібні елементи втрачають виразність, а великі чорні площини без ритму роблять сторінку візуально важкою. Графічна система спирається на чіткі силуети, продумане співвідношення чорного й білого, достатній білий простір і стриману декоративність.

Виявлені проблеми визначають вимоги до майбутньої книги: стилістичну цілісність, зручне читання, продуману конструкцію, якісний друк і стримане матеріальне рішення. ДСТУ 3018–95 подає терміни, пов'язані з поліграфічним оформленням і виконанням видань, тому конструкція книги, обкладинка, палітурка, форзац і книжковий блок виступають частинами проєктного рішення [14]. Для макета значущими залишаються читабельний шрифт, достатні поля, комфортний інтерліньяж, міцна конструкція, якісна передача чорного кольору та мінімальне просвічування паперу. Стриманість матеріалів пов'язана з тим, що виразність книги базується не на складному оздобленні, а на чорно-білій графіці,

силуеті, ритмі, типографіці й композиції. Н. Чупріна та Т. Струмінська розглядають технологічний складник дизайн-діяльності як частину проектного процесу, пов'язану з практичним виконанням задуму [42].

Висновки до розділу 1

У розділі розглянуто чинники, що впливають на розробку дизайн-проекту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Художня природа твору має значний потенціал для книжкового оформлення, адже поєднує імпресіоністичну чуттєвість, міфологічні мотиви, гуцульський світогляд, символіку природи та драматичну напругу. Текст Коцюбинського потребує не тільки якісного відтворення, а й цілісного візуального осмислення.

Природа, стихії, міфічні образи й гуцульське культурне середовище стали основою для майбутньої графічної інтерпретації. Гори, ліси, вода, вогонь, тіні, вітер і міфологічні істоти можуть працювати як символічні елементи книжкової системи. Фільм Сергія Параджанова та графіка Георгія Якутовича підтверджують, що повість легко переходить у різні візуальні форми. Для майбутнього проекту особливо цінним є досвід чорно-білої графіки, побудованої на контрасті, ритмі, силуеті та узагальненні форми.

Сучасний стан видання української класичної літератури свідчить про активне повернення класики в культурний і комерційний обіг. Українська мова, національна література та книжковий ринок нині мають особливе значення, тому оновлені видання творів українських авторів стають дедалі актуальнішими. Водночас художній рівень таких книг залишається різним: одні видання виконують переважно інформаційну функцію, інші постають як цілісні матеріально-візуальні об'єкти.

Розгляд візуально-графічних аналогів дав змогу окреслити основні орієнтири для майбутнього видання. Серійні перевидання показали значення доступності, читабельності й упізнавальної видавничої структури, проте часто обмежують індивідуальне розкриття конкретного твору. Ілюстровані та концептуально оформлені книги активніше працюють з атмосферою,

матеріальністю й авторською графікою. Історичні графічні прототипи, зокрема ілюстрації Г. Якутовича, відкривають можливості чорно-білої образної мови, але майбутній проєкт не передбачає прямого запозичення готової стилістики.

Тенденції сучасного книжкового дизайну підтверджують, що художнє видання потребує узгодженої роботи всіх елементів. Формат, обкладинка, палітурка, форзац, типографіка, ілюстрації, поля, матеріали й технологія друку мають підтримувати одне одного. Для майбутньої книги важливими залишаються читабельність тексту, зручна навігація, якісне розкриття сторінок, достатній білий простір, контрольована деталізація графіки та реалістичність поліграфічного виконання.

Передпроектний аналіз окреслив основні проблеми й вимоги до майбутнього видання повісті «Тіні забутих предків». Книга має поєднати зручність читання, продуману конструкцію, якісний друк і виразну художню систему. Основою графічного рішення стануть чорно-біла стилістика, силуетність, контраст, орнаментальний ритм, достатній білий простір і стримана декоративність. Гуцульська образність передаватиметься через авторську стилізацію природних, міфологічних та орнаментальних мотивів, без прямого етнографічного копіювання. Отримані результати створюють основу для переходу до другого розділу, присвяченого розробці творчої ідеї та дизайн-пропозицій майбутнього видання.

РОЗДІЛ II

КОНЦЕПЦІЯ ТА РОЗРОБКА ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ ВИДАННЯ ПОВІСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

2.1 Творча ідея та образно-концептуальне вирішення дизайн-проєкту

Розробка дизайн-проєкту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» спирається на ідею цілісного книжкового простору. Текст, ілюстрації, обкладинка, орнаментальні елементи й типографіка працюють як частини спільної візуальної системи. Такий принцип узгоджується з поглядом на книжкову графіку як сферу, де поєднуються художня образність, функціональність, графічні традиції та сучасні технології [11]. Основою концепції стала чорно-біла графічна мова, побудована на зіставленні силуетних форм, білого поля та декоративної плями. Контраст обрано через образну природу повісті: мотив тіні пов'язаний із пам'яттю, містичною присутністю, прихованим світом і внутрішньою напругою персонажів. Графіка не виконує роль зовнішнього оздоблення, а задає атмосферу, близьку до емоційного звучання твору.

Візуальна система майбутньої книги розвивається у площинній декоративній стилістиці, спорідненій із логікою української витинанки. Для графіки характерні чіткі контури, узагальнені силуети, орнаментальні ритми та виразне співвідношення чорних і білих площин. Проєкт не копіює народну витинанку й не відтворює конкретні етнографічні зразки. Гуцульська образність передається через авторську стилізацію рослинних мотивів, дерев, гірських силуетів, квітів, декоративних завитків, міфічних істот і постатей персонажів у гуцульському вбранні. Книга зберігає зв'язок із культурним середовищем повісті, не переходячи в пряме етнографічне цитування. Звернення до природних і міфологічних мотивів пов'язане з тим, що у творі М. Коцюбинського гуцульський світ розкривається через взаємодію людини, природи та міфологічних уявлень [29].

Ілюстративна система видання орієнтована на настрій, а не на буквальный переказ окремих сюжетних сцен. На розворотах з'являються персонажні образи, міфологічні силуети, декоративні рослинні смуги, орнаментальні заставки та окремі графічні акценти. Одні ілюстрації взаємодіють із текстовим блоком як вертикальні або горизонтальні декоративні структури, інші працюють як самостійні образи. Така побудова посилює тривожність, таємничість, зв'язок людини з природними стихіями та присутність невидимого світу. Графіка в межах видання поглиблює сприйняття повісті й допомагає передати її емоційний стан.

Окремим композиційним прийомом стало використання білого простору. Біле поле працює як пауза, врівноважує чорні графічні маси й залишає сторінці легкість. Текстовий блок завдяки такому рішенню залишається зручним для читання, а ілюстративні елементи не перевантажують розворот. Їхнє розміщення підпорядковане ритму сторінки та загальній логіці макета. Для повісті Коцюбинського така організація доречна, бо емоційна напруга виникає не лише з подій, а й із пауз, передчуттів, природних образів і відчуття прихованої присутності.

Обкладинка видання побудована на контрасті великої чорної плями, білого простору та стриманої шрифтової композиції. Тіньовий образ стає головним знаком книги й одразу задає її настрій. Він не пояснює сюжет прямо, а створює перше емоційне враження: містичність, напруження, відчуття прихованої сили. Композиція налаштовує читача на сприйняття твору, де реальність постійно перетинається з міфологічним світом. Назва й ім'я автора не конкурують із графікою, а підпорядковуються загальній побудові обкладинки, зберігаючи її лаконічність і виразність.

Концепція видання передбачає цілісність внутрішніх елементів книги. Орнаментальні фрагменти, заставки, форзаци й ілюстрації об'єднані спільною пластичною мовою: площинністю, контрастністю, ритмом, силуетністю та декоративною узагальненістю. Внутрішній простір книги не розпадається на набір випадкових зображень, бо кожен елемент підтримує загальний образ.

Природа постає живою силою, міфічні істоти посилюють відчуття межового світу, а рослинні мотиви пов'язують персонажів із гуцульським середовищем. У результаті формується видання, де художнє рішення супроводжує читання й поступово занурює в атмосферу повісті.

2.2 Цільова аудиторія, функціональне призначення та соціально-культурна роль видання

Аудиторія майбутньої книги пов'язана зі змістом повісті, характером графіки й способом взаємодії читача з оформленим текстом. «Тіні забутих предків» належать до української класики, але твір не замикається в межах навчальної програми. Гуцульське середовище, міфологічна напруга, драматизм і природна символіка дають змогу сприймати повість як матеріал для сучасного візуального прочитання. Книга орієнтована на читача, якому важливі сюжет, мова, атмосфера, ритм сторінок, графічний образ і матеріальна форма.

Основну частину аудиторії становлять молоді читачі: студенти, учні старших класів, люди, зацікавлені в українській літературі, культурі, ілюстрації та графічному дизайні. Для них класичний текст часто асоціюється зі шкільною або університетською програмою, тому перше враження від книги має велике значення. Виразна обкладинка, чорно-біла стилізація, силуети, орнаментальні мотиви й містична атмосфера зменшують дистанцію між читачем і твором. Зацікавлення виникає ще до читання: через формат, контраст, характер ілюстрацій і загальну напругу розворотів.

Серед потенційних користувачів окреме місце посідають студенти творчих спеціальностей, дизайнери, ілюстратори, художники, викладачі мистецьких дисциплін і поціновувачі авторської книжкової графіки. Для цієї групи важить не тільки літературна основа, а й спосіб її графічного прочитання. Книга може сприйматися як приклад роботи з класичним текстом засобами сучасного дизайну. Увагу привертають контраст, ритм, силует, орнаментальна побудова, композиція розворотів і послідовність ілюстративної системи.

Книга також адресована читачам, які вже знайомі з повістю М. Коцюбинського. Нове оформлення дає змогу побачити знайомий текст в іншій візуальній системі. Чорно-біла графіка, стримана композиція та відсутність кольорової строкатості зберігають серйозність літературного матеріалу, водночас надаючи йому сучасного звучання. Знайомі образи повертаються через тінь, силует, орнамент і декоративний ритм, а не через буквальне повторення прочитаного.

Соціально-культурна роль майбутньої книги полягає в актуалізації української класики через сучасну форму книжкового дизайну. Повість Коцюбинського торкається тем культурної пам'яті, народного світогляду, гуцульської міфології, зв'язку людини з природою та внутрішньої драми особистості. Графіка підтримує ці смисли й допомагає ввійти в образний простір твору без спрощення змісту. Ілюстрації, орнаментальні елементи, біле поле, контрастні силуети й типографіка працюють на зацікавлення українською літературною спадщиною.

Практичне призначення книги пов'язане з читанням, візуальним зануренням і культурною репрезентацією. Передусім вона має залишатися зручною для сприйняття тексту. Поля, інтерліньяж, довжина рядка, розміщення ілюстрацій і загальна композиція сторінки підпорядковані спокійному читанню. Паралельно графіка розкриває атмосферу твору, підсилює містичність, драматизм, природну символіку й відчуття гуцульського середовища. Книжковий об'єкт у такому форматі не лише передає текст, а й формує емоційний простір навколо нього.

Проектовану книгу можна використовувати в різних контекстах: для особистого читання, як подарункове видання, у навчальному середовищі, у портфоліо графічного дизайнера або в експозиції під час захисту дипломного проєкту. Через таку багатофункціональність оформлення поєднує практичність і авторську виразність. Обкладинка задає емоційний тон, внутрішні ілюстрації підтримують атмосферу повісті, типографіка відповідає за читабельність, а конструкція створює відчуття завершеної матеріальної форми.

Візуальна доступність у цьому проєкті не означає спрощення повісті. Йдеться про графічну систему, яка допомагає зорієнтуватися в образному світі твору. Ілюстрації, декоративні елементи, ритм сторінок і біле поле підтримують увагу читача, не підміняючи текст. Так класична повість отримує додатковий канал комунікації з аудиторією, для якої візуальна мова часто стає першим контактом із книгою.

Книга має і презентаційну роль, оскільки демонструє роботу з літературним першоджерелом, створення концепції, стилізацію, ілюстративну систему, композицію, типографіку, обкладинку та внутрішню структуру. Проєкт має бути зрозумілим пересічному читачеві й переконливим для фахової аудиторії, яка оцінює логіку дизайн-рішення, послідовність графічної мови та відповідність форми змісту твору.

Соціально-культурна цінність майбутньої книги пов'язана з тим, що українська класика отримує сучасну візуальну форму без втрати зв'язку з першоджерелом. Гуцульська образність, міфологічні мотиви, природна символіка й авторська чорно-біла графіка допомагають показати повість М. Коцюбинського як матеріал, відкритий для нового прочитання. У такому форматі книга працює як літературний носій, художній об'єкт і спосіб візуальної репрезентації української культурної спадщини.

2.3 Розробка дизайн-пропозицій та вибір графічного рішення

Розробка дизайн-пропозицій до видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» почалася з пошуку графічної мови, здатної поєднати літературну основу, міфологічну атмосферу твору й вимоги книжкового дизайну. На етапі ескізування розглядалися різні напрями: орнаментальне оздоблення, персонажні ілюстрації, композиції з природними мотивами, а також обкладинка, побудована навколо тіньового образу. Поступово найпереконливішим виявився напрям контрастної чорно-білої графіки, заснований на силуетності, площинності та декоративному ритмі.

Перші ескізи показали, що книга може розвиватися в бік насиченої декоративності, сюжетної ілюстративності або більш стриманого атмосферного рішення. Надмірна кількість орнаментів зробила б сторінки занадто щільними, а буквальне зображення сцен звузило б складний образний світ повісті до окремих епізодів. Через це фінальна концепція спирається на графіку, яка не дублює текст, а передає його внутрішню інтонацію. Такий підхід узгоджується з розумінням сучасної книжкової ілюстрації як важливої частини оформлення прозового твору [23].

Обкладинка потребувала сильного візуального знака, здатного одразу передати містичне напруження повісті без прямого пояснення сюжету. Для остаточного варіанта обрано композицію з великою чорною плямою, що асоціюється з тіньовою істотою або присутністю невидимого світу. Біле поле навколо зберігає повітря в композиції й посилює відчуття напруги. Назву розміщено стримано, у нижній частині аркуша, тому шрифтовий блок не конкурує з головним образом. Обкладинка тримається на лаконічності, контрасті та відчутті прихованої загрози. Загальний вигляд обкладинки подано в додатку як ключовий елемент авторської дизайн-пропозиції (див. Рисунок Б.1, Додаток Б).

Персонажні ілюстрації стали окремим пластом графічної системи. У книзі використано постаті, стилізовані під гуцульські образи: хлопця з музичним інструментом, жіночий образ у декоративному вбранні, а також міфологізовані фігури з виразною силуетною пластикою. Зображення не тяжіють до реалістичного портретування. Головну увагу зосереджено на площинній формі, ритмі одягу, орнаментальних деталях і характері постаті. Персонажі не випадають зі сторінкового середовища, а працюють як частина цілісної книжкової графіки. Приклади персонажних образів подано в додатку серед матеріалів остаточного графічного рішення (див. Рисунок Б.2, Додаток Б).

Міфологічні образи розкриваються через силуети, темні плями, завитки, химерні контури й акцент на очах або русі форми. Вони не перевантажені деталями, але створюють відчуття тривожної присутності. Деякі фігури ніби

виникають із чорної маси й нагадують тінь, духа, лісову істоту або частину природного середовища. Для повісті Коцюбинського такий прийом є доречним, адже міфологічний світ у тексті не існує окремо від реальності. Він входить у побут, природу, страхи й уявлення персонажів. Графіка не розкриває кожен образ буквально, залишаючи простір для емоційного сприйняття.

Природні й рослинні мотиви задають внутрішній ритм книги. На розворотах використано дерева, декоративні рослинні смуги, квіти, листя, нижні орнаментальні лінії та вертикальні графічні вставки. Вони підтримують гуцульський культурний контекст, пов'язують сторінки з природним світом повісті й урівноважують текстовий блок. Рослинні елементи не сприймаються як випадкове оздоблення, бо їхня форма підпорядкована загальній системі чорного й білого. Вертикальні мотиви працюють як межі сторінки, а горизонтальні смуги допомагають організувати розворот і задати декоративний ритм (див. Рисунок Б.3, Додаток Б).

Окремого опрацювання потребувало розміщення ілюстрацій на сторінках. Частина зображень винесено в поля або наближено до країв аркуша, щоб текстовий блок залишався відкритим для читання. Інші ілюстрації працюють як заставки над текстом або як нижні декоративні композиції. Таке компонування зберігає баланс між літературним матеріалом і графікою. Зображення не перекривають текст і не перетворюють сторінку на суцільну декоративну площину. Вони задають настрій, але залишають читачеві простір для спокійного сприйняття повісті.

Асиметрична побудова з'являється в кількох розворотах. Зображення може розміщуватися лише на одній сторінці або займати верхній кут, нижній край, бокове поле чи простір біля текстового блоку. Завдяки цьому внутрішня структура книги не виглядає механічною. Розвороти мають різний темп, але зберігають спільну стилістику. Асиметрія не руйнує композицію, а підтримує відчуття руху, напруги й непередбачуваності, що відповідає характеру повісті.

Фінальна система поєднує кілька типів елементів: великі силуетні образи, дрібні декоративні акценти, рослинні орнаменти, фігури персонажів та

композиційні заставки. Завдяки такій побудові розвороти не повторюють один одного буквально. Одні сторінки залишаються спокійнішими й тримаються на білому полі, інші отримують сильніший графічний акцент. Чергування щільніших і легших композицій не дає книзі стати монотонною, але тримає єдність графічного рішення.

Під час добору графіки враховувалися художня виразність, чіткість форми та можливість якісного друку. Монохромне рішення потребує контрольованої деталізації й достатнього контрасту. Надто дрібні елементи могли б втратити виразність у поліграфічному відтворенні, тому перевагу отримали узагальнені силуети, міцні контури й декоративні ритми, які добре читаються в масштабі сторінки. Завдяки цьому графіка зберігає чистоту як у цифровому макеті, так і в майбутньому друкованому примірнику.

Остаточне графічне рішення об'єднує обкладинку, внутрішні ілюстрації, орнаментальні елементи та сторінкову композицію в єдину систему. Обраний напрям дозволяє передати відчуття прихованого світу твору без надмірної деталізації та прямого сюжетного пояснення. Головними засобами стали чорна пляма, біле поле, силует, декоративний ритм і узагальнена гуцульська образність. Саме ці елементи формують авторський образ книги й визначають характер подальшого композиційно-пластичного та колірно-графічного вирішення.

2.4 Композиційно-пластичне та колірно-графічне вирішення видання

Композиційно-пластичне вирішення видання формувалося під час роботи з макетом, де головним завданням стало зберегти баланс між текстом та ілюстраціями. Сторінки не перевантажуються графікою, адже книга залишається виданням для читання. Водночас надто нейтральна побудова послабила б атмосферу повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Основу макета становлять спокійний текстовий блок, достатні поля, асиметричне розміщення зображень і чергування більш насичених та легших розворотів.

У макеті важливу роль відіграє біле поле. Воно відділяє текст від графічних елементів, залишає простір для паузи й не дозволяє чорним плямам перевантажити сторінку. Коли поруч із текстом з'являється велика силуетна форма або декоративна вставка, вільний простір утримує композицію в рівновазі. Для чорно-білої графіки подібна побудова має особливе значення, бо чорна площа одразу притягує погляд. Тому кожен великий елемент потребує точного місця на розвороті.

Макет не повторює одну схему розміщення ілюстрацій. На частині сторінок зображення працюють як бокові акценти, на інших займають верхню або нижню зону аркуша, а деякі елементи винесені ближче до країв. Зміна розташування ілюстрацій прибирає відчуття шаблонності й робить ритм розворотів живішим. Цілісність зберігається через спільну графічну мову: площинність, силуетність, контраст і декоративний ритм.

Вертикальні та горизонтальні орнаментальні елементи виконують у макеті різні функції. Рослинні вертикалі видовжують сторінку, створюють відчуття росту, лісової густоти й природної присутності. Горизонтальні смуги працюють спокійніше: вони фіксують верхню або нижню частину розвороту й дають композиції опору. Чергування вертикалей і горизонталей допомагає уникнути одноманітності. Одні сторінки виглядають стримано, інші отримують виразніший графічний акцент.

Колірно-графічне рішення побудоване на повній відмові від кольору. Основними засобами виразності стали чорний і білий, силует, контур, пляма та ритм. Відсутність кольорової палітри не обмежує образність, а переводить увагу на форму. Чорна пляма передає напругу, тінь, драматизм і присутність прихованого світу. Білий простір дає повітря, підтримує читання й створює паузу між графічними акцентами. Співвідношення чорних і білих площин формує візуальну напругу книги.

Пластична мова ілюстрацій наближена до витинанкової логіки, але не повторює народні зразки буквально. Форми залишаються узагальненими, площинними й декоративними. Персонажі, рослинні мотиви та міфічні істоти

побудовані через чіткий контур, ритмічні деталі й виразний силует. Обрана стилізація зберігає зв'язок із народною традицією, але не перетворює видання на етнографічну реконструкцію. Усі образи працюють у межах авторської графічної системи.

Типографіка у проєкті виконує стриману роль. Основний текст подано без зайвої декоративності, щоб читання залишалось комфортним, а шрифтова частина не сперечалася з ілюстраціями. Під час макетування увага зосереджена на кеглі, інтерліньяжі, довжині рядка, полях і відстані між текстом та зображеннями. Правила набору тут працюють на зручність читання й охайність книжкового макета [4].

Заголовкові та допоміжні елементи залишені трохи виразнішими за основний текст, однак не перебирають на себе головну увагу. Їхня функція полягає в підтримці атмосфери й організації сторінки. Основне візуальне напруження зосереджене в ілюстраціях, обкладинці, орнаментальних фрагментах і контрасті чорного та білого. Типографіка залишається спокійною основою, яка тримає структуру видання й не заважає сприйняттю повісті.

Композиція розворотів веде читача до поступового занурення в художній світ твору. На одних сторінках ілюстрації залишаються невеликими акцентами, на інших перетворюються на сильніші образні вузли. Чергування малих акцентів і виразніших графічних сцен передає зміну настроїв у повісті: спокій, передчуття, тривогу, міфологічну присутність, драматичне напруження. Приклади внутрішніх розворотів із поєднанням тексту, ілюстрацій та орнаментальних елементів подано в додатку (див. Рисунок Б.3, Додаток Б; Рисунок Б.4, Додаток Б).

Композиційно-пластичне та колірно-графічне вирішення видання ґрунтується на контрасті чорного й білого, силуетній виразності, активному білому просторі, орнаментальному ритмі й стриманій типографіці. Завдяки такій побудові книга зберігає цілісний образ, підтримує містичне звучання повісті й пов'язує літературний текст з авторською графічною системою.

2.5 Типографічне та конструктивне вирішення дизайн-проєкту

Типографічне та конструктивне вирішення є важливою складовою загальної концепції книги, оскільки впливає на зручність читання, візуальну цілісність та сприйняття художнього образу твору. Під час розробки макета особливу увагу приділено взаємодії тексту та графіки, щоб ілюстративні елементи підтримували атмосферу повісті, не ускладнюючи роботу з текстовим матеріалом.

Типографічна система побудована на принципах читабельності та композиційної рівноваги. Основний текст розміщується в межах чітко організованого набору й оточений достатньою кількістю білого простору, що полегшує сприйняття літературного матеріалу. Заголовки, нумерація сторінок та допоміжні елементи підпорядковані загальній стилістиці книги й підтримують її візуальний характер. Шрифтове оформлення залишається стриманим, завдяки чому головна увага зосереджується на змісті твору та ілюстративній системі.

Важливе місце в структурі макета займає система полів. Вільний простір навколо текстового блоку забезпечує візуальну легкість сторінки та дозволяє гармонійно інтегрувати графічні елементи. Частина ілюстрацій і декоративних мотивів розміщується у зовнішніх полях або поблизу меж набору, створюючи композиційні акценти та підтримуючи загальний ритм розворотів.

Конструктивне вирішення проєкту спрямоване на формування цілісного книжкового об'єкта, у якому всі складові взаємодіють між собою. До структури книги входять обкладинка, форзаци, титульний розворот, основний текстовий блок та система ілюстрацій. Усі елементи поєднані спільною графічною мовою, побудованою на контрасті чорного й білого, силуетній стилізації та орнаментальних мотивах

.Особливу роль відіграє композиція розворотів. Чергування текстових сторінок і сторінок із графічними акцентами створює візуальну динаміку та допомагає підтримувати увагу читача. Ілюстрації не дублюють сюжет буквально, а виконують атмосферну функцію, підсилюючи міфологічне звучання повісті та розкриваючи її образний світ засобами книжкової графіки.

У результаті типографічне та конструктивне вирішення книги забезпечує комфортне читання, логічну організацію матеріалу та підтримує загальну художню концепцію проєкту. Поєднання тексту, графіки, типографіки й конструктивних елементів формує цілісний образ повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» та сприяє глибшому зануренню читача в її художню атмосферу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було сформовано концепцію дизайн-проєкту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» та визначено основні принципи її візуального втілення. Основою творчої ідеї стало створення цілісної книжкової системи, у якій текст, ілюстрації, орнаментальні елементи, типографіка та конструкція книги поєднані спільною художньою концепцією. Графічне рішення ґрунтується на чорно-білій стилістиці, контрасті, силуетності та стилізованій гуцульській образності.

Визначено цільову аудиторію проєкту, до якої належать молоді читачі, студенти, поціновувачі української літератури, книжкової графіки та дизайну. Обґрунтовано функціональне призначення книги як видання для читання, візуального сприйняття та популяризації української культурної спадщини. Показано, що сучасне графічне оформлення сприяє актуалізації класичного твору та розширює можливості його сприйняття.

У процесі розробки дизайн-пропозицій сформовано систему візуальних образів, що базується на використанні персонажних, природних і міфологічних мотивів. Обрано графічне рішення, побудоване на площинній стилізації, декоративному ритмі та виразному співвідношенні чорних і білих площин. Розроблено обкладинку, систему ілюстрацій та орнаментальних елементів, які формують єдиний художній образ видання.

Опрацьовано композиційно-пластичне та колірно-графічне вирішення книги. Визначено принципи побудови розворотів, розміщення графічних акцентів і використання білого простору. Відмова від кольору дала змогу

зосередити увагу на силуеті, контрасті та ритмі, що відповідає містичній атмосфері повісті та характеру авторської графічної мови.

Розроблено типографічне та конструктивне вирішення видання, спрямоване на забезпечення зручності читання, логічної організації матеріалу та цілісності художнього образу. Визначено принципи взаємодії текстового й графічного компонентів, а також загальну структуру книги. У результаті сформовано завершений дизайн-проект видання повісті «Тіні забутих предків», у якому засобами книжкового дизайну відтворено міфологічну атмосферу твору, його емоційну напругу та образну систему.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена розробці дизайн-проєкту видання повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Під час виконання роботи проаналізовано художні особливості твору, його історико-культурний контекст, специфіку гуцульської міфології та сучасний стан видання української класичної літератури. Розгляд візуально-графічних аналогів і тенденцій книжкового дизайну дозволив визначити основні принципи майбутнього проєктування та сформулювати вимоги до видання.

Проведений аналіз показав, що повість має значний потенціал для візуальної інтерпретації завдяки насиченій образній системі, символіці природи, міфологічним мотивам і виразній емоційній атмосфері. Саме ці особливості стали основою для створення авторської концепції, спрямованої на поєднання літературного тексту із сучасними засобами книжкової графіки.

У ході роботи сформовано творчу ідею видання, визначено його цільову аудиторію, функціональне призначення та соціально-культурну роль. Також розроблено систему дизайн-пропозицій, обрано графічне рішення та створено цілісну візуальну концепцію книги. Основою художнього вирішення стала чорно-біла стилістика, побудована на контрасті, силуетності, орнаментальному ритмі та стилізованій гуцульській образності.

Практична частина охоплювала створення дизайн-макета книги, розробку обкладинки, системи ілюстрацій, орнаментальних елементів, композиції розворотів і типографічного вирішення. Усі складові поєднано в єдину графічну систему, що підтримує атмосферу повісті та сприяє глибшому сприйняттю її художнього світу. Окрему увагу приділено взаємодії текстового та візуального складників видання. Під час розробки проєкту враховано особливості сприйняття художнього тексту, принципи організації сторінкового простору та роль ілюстрацій у формуванні емоційної атмосфери книги. Обрана система композиційних, графічних і типографічних засобів дозволила створити цілісний

образ видання, у якому всі елементи підпорядковані єдиній художній концепції та підтримують змістове наповнення повісті.

Отриманий результат демонструє можливості сучасного книжкового дизайну в роботі з українською класичною літературою та підтверджує доцільність авторської графічної інтерпретації для актуалізації культурної спадщини. Розроблений дизайн-проект поєднує функціональність, читабельність і художню виразність, відображаючи міфологічну атмосферу, емоційну напругу та образну систему повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Karpov V., Syrotynska N. Neuroart in the context of creativity. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. журнал. К.: Міленіум,. № 1. С. 21-36.
2. Балабуха Н. М., Здор О. Г., Радько К. В. Дизайн книги як проектна робота студентів освітньої програми «Графічний дизайн» Університету Грінченка. АРТ-платФОРМА. 2024. Т. 9, № 1. С. 304–323
3. Балабуха Н. М., Здор О. Г., Радько К. В. Проекти з дизайну книги студентів Університету Грінченка у виставковому просторі Музею книги і друкарства України. Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2024 року. Т. 1. Київ : КНУТД, 2024. С. 74–77.
4. Близнюк А. С. Основні технічні правила набору текстів : методичні рекомендації з курсу «Видавнича справа та редагування». Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2006. 25 с.
5. Брюховецька Л. І. «Тіні забутих предків»: новаторство, філософія, актуальність. Фільм «Тіні забутих предків»: погляд через півстоліття : збірник наукових статей. Київ : Ред. журн. «Кіно-Театр» ; Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. С. 112–125.
6. Брюховецька О. В. По той бік потягу до смерті: «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського і Сергія Параджанова. Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури. 2015. Т. 166. С. 70–74.
7. Ваврів Д. Якутовичі – династія українських митців та мисткинь. Во Media. 2023. URL: <https://bomedia.com.ua/yakutovychi/> (дата звернення: 02.06.2026).
8. Війна і книжки: Український інститут книги презентував дослідження впливу повномасштабного вторгнення на читання українців. Український інститут книги. 2023. URL: ubi.org.ua (дата звернення: 02.06.2026).

9. Воронцова А. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2021 року. Вісник Книжкової палати. 2022. № 8. С. 5–13.
10. Голубовський Р. Тенденції розвитку книжкового ринку України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-109>
11. Гула Є. П., Журавльова Н. А., Михайлицький О. А. Синтез розвитку книжкової графіки та дизайну в Україні. Культура і сучасність : альманах. 2023. № 1. С. 70–75.
12. Дослідження 2024. Український інститут книги. 2024. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/doslidzhennya/doslidzhennya-2024> (дата звернення: 02.06.2026).
13. Доценко В. Є. Творчість Георгія Якутовича на тлі розвитку української графіки 1960–1980-х рр.: до постановки питання. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2024. № 4. С. 243–248.
14. ДСТУ 3018-95. Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення. Київ : Держстандарт України, 1995.
15. ДСТУ 3899-99. Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення. Київ : Держстандарт України, 1999.
16. Єфімов Ю. В. Тенденції «яскравого мінімалізму» у сучасному графічному дизайні. Арт-простір. Вип. 5. 2024
17. Жила С. «Тіні забутих предків» – повістевий шедевр Михайла Коцюбинського. Українська мова і література в школах України. 2019. № 9 (196). С. 12–17.
18. Завертана Є. В., Радько К. В. Композиційні принципи оформлення української класики у творчому доробку В. Юрчишина. Kyiv Design Conference 2026 : матеріали конференції. Київ, 2026. С. 91–92.
19. Завертана Є. В., Радько К. В. Художня інтерпретація повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» у контексті української проєктної культури 1950-х – 2020-х років. Всеукраїнська науково-практична

- конференція «Трансформація гуманітарної сфери та культурного простору під впливом війни» : матеріали конференції. Київ, 2025. С. 114–118.
- 20.Здор О. Дизайн книги. Синтез змісту і форми: мистецькі та наукові аспекти. Ерделівські читання. Матеріали 25-ї Міжнародної науковопрактичної конференції. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2020. С. 267–281.
- 21.«Зміцнення позиції української книги»: звіт про результати дослідження читання в 2024 році. Український інститут книги. 2024. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/doslidzhennya/doslidzhennya-2024> (дата звернення: 02.06.2026).
- 22.Кадоркіна Ю. О. Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. Молодий вчений. 2018. № 12 (64). С. 19–22. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-5>
- 23.Кадоркіна Ю. Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. Молодий вчений. 2018. № 12 (64). С. 19–22. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-5>
- 24.Капелюшний В. П., Конта Р. М., Ховайба Н. Г. Українське поетичне кіно Сергія Параджанова: радянська історіографія. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 300–304.
- 25.Корецька К. Р., Радько К. В. Дизайн ілюстративного календаря за мотивами української міфології «Чари прадавніх земель». Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація гуманітарної сфери та культурного простору під впливом війни» : матеріали конференції. Київ, 2025. С. 105–107.
- 26.Коцюбинський М. Тіні забутих предків. Брустури. 2023. URL: <https://brustury.com.ua/shop/tiny-zabutykh-predkiv-2/> (дата звернення: 02.06.2026).
- 27.Коцюбинський М. Тіні забутих предків. Наш Формат. URL: <https://nashformat.ua/products/tiny-zabutyh-predkiv-929760> (дата звернення: 02.06.2026).

28. Кузнєцова Т. Георгій Якутович – ілюстратор творів Михайла Коцюбинського. Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського. URL: https://kotsubinsky.org/news/georgij_jakutovich_iljustrator_tvoriv_mikhajla_kocjubinskogo_do_90_richchja_z_dnja_narodzhennja_khudozhnika_14_02_1930_5_09_2000/2020-02-13-1564 (дата звернення: 02.06.2026).
29. Кушнір О. Природа як джерело міфологічних символів у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Studia Methodologica*. 2022. № 53. С. 74–87.
30. Ламонова О. В. Мистецтво книжкового оформлення: творчість Володимира Юрчишина. *Образотворче мистецтво*. 2012. № 12. С. 76–80.
31. Леся Українка. Лісова пісня. Основи. URL: <https://osnovypublishing.com/product/lisova-pisnya/> (дата звернення: 02.06.2026).
32. Мазніченко А. В., Радько К. В. Еволюція книжкової ілюстрації: від сакрального символізму до авторської мови у сучасному візуальному оформленні книги. – Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. – С. 121-124
33. Міщук А. Поетика імпресіонізму у прозі М. Коцюбинського. *Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 30. С. 163–166.
34. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім'я (ілюстрації Валерії Ляшенко). *Лабораторія*. URL: <https://laboratory.ua/products/kajdasheva-simya-ilyustratsii-valerii-lyashenko> (дата звернення: 02.06.2026).
35. Петренко Т. Тренд на українську класику: було, стало й кого забули видати. *Читомо*. 2024. URL: <https://chytomo.com/trend-na-ukrainsku-klassyku-bulo-stalo-j-koho-zabuly-vydaty/> (дата звернення: 02.06.2026).

36. Поліщук Я. «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського: від повісті до кінофільму. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації». 2013. Вип. 1 (29). С. 142–146.
37. Радько К. Методи побудови простору сучасної української книги у творчості Оксани Здор. Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 квітня 2023 року. У 2-х т. Київ : КНУТД, 2023. Т. 2. С. 108-111.
38. Серія «Графічні історії». Фоліо. URL: https://folio.com.ua/books?by_series=202 (дата звернення: 02.06.2026).
39. Тіні забутих предків (Перлини української класики). Книгарня «Є». URL: <https://book-ye.com.ua/hudozhnja-literatura/proza/ukrayinska-klassyka/tini-zabutykh-predkiv-perlyny-ukrayinskoyi-klassyky/> (дата звернення: 02.06.2026).
40. Українська класика. Книгарня «Є». URL: <https://book-ye.com.ua/hudozhnja-literatura/proza/ukrayinska-klassyka/> (дата звернення: 02.06.2026).
41. Хороб С. І. Українське «поетичне кіно»: екранна трансформація повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Прикарпатський вісник НТШ. Слово. Серія «Мистецтвознавство». 2017. № 3 (39). С. 228–239.
42. Чупріна Н. В., Струмінська Т. В. Сучасні технології дизайн-діяльності. Київ : КНУТД, 2017. 416 с.
43. Шуренкова А., Прочуханова О. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження рівня читання дітей та дорослих у 2024 році. Київ, 2024. 45 с. URL: <https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/329/Зміцнення%20позиції%20української%20книги.%20Звіт%20про%20дослідження%20читання%202024.pdf> (дата звернення: 02.06.2026).
44. Як читають українці під час повномасштабної війни – 2023. Info Sapiens. 2023. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=288> (дата звернення: 02.06.2026).

45. Якутович Г. В. Альбом графіки. Київ : Мистецтво, 1985. 112 с.
46. Якутович Г. В. Ілюстрації до твору М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».
47. Хмельницький обласний художній музей. URL: <https://хохм.art/creation/ilyustracziyi-do-tvoru-m-koczyubynskogo-tini-zabutykh-predkiv-4/> (дата звернення: 02.06.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

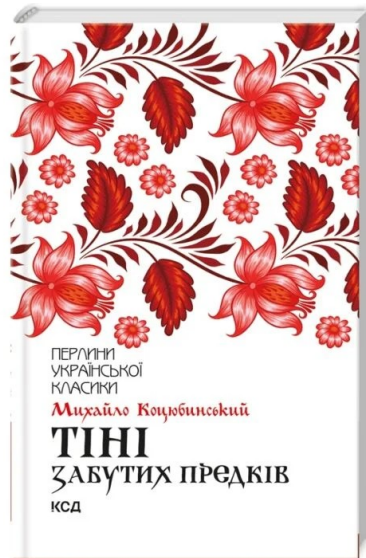

Рисунок А.1 - Обкладинка видання «Тіні забутих предків» у серії «Перлини української класики», видавництво КСД.

Рисунок А.2 - Обкладинка видання «Тіни забутих предків», видавництво «Брустури», дизайн та ілюстрації Дарії Луцишиної.

Рисунок А.3 - Обкладинка видання «Лісова пісня» Лесі Українки з ілюстраціями Поліни Дорошенко, видавництво «Основи».

Рисунок А.4 - Обкладинка видання «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького з ілюстраціями Валерії Ляшенко, видавництво «Лабораторія».

ДОДАТОК Б

Практична частина

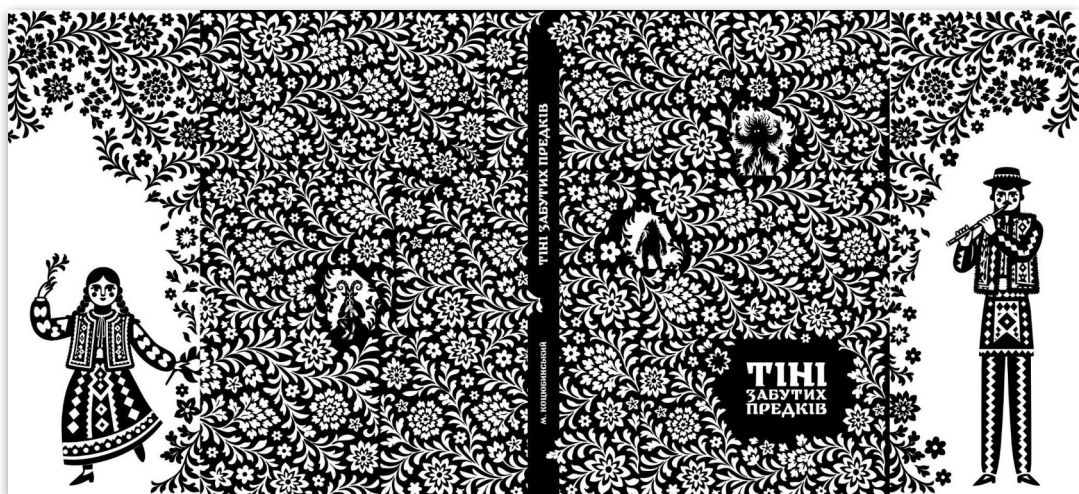
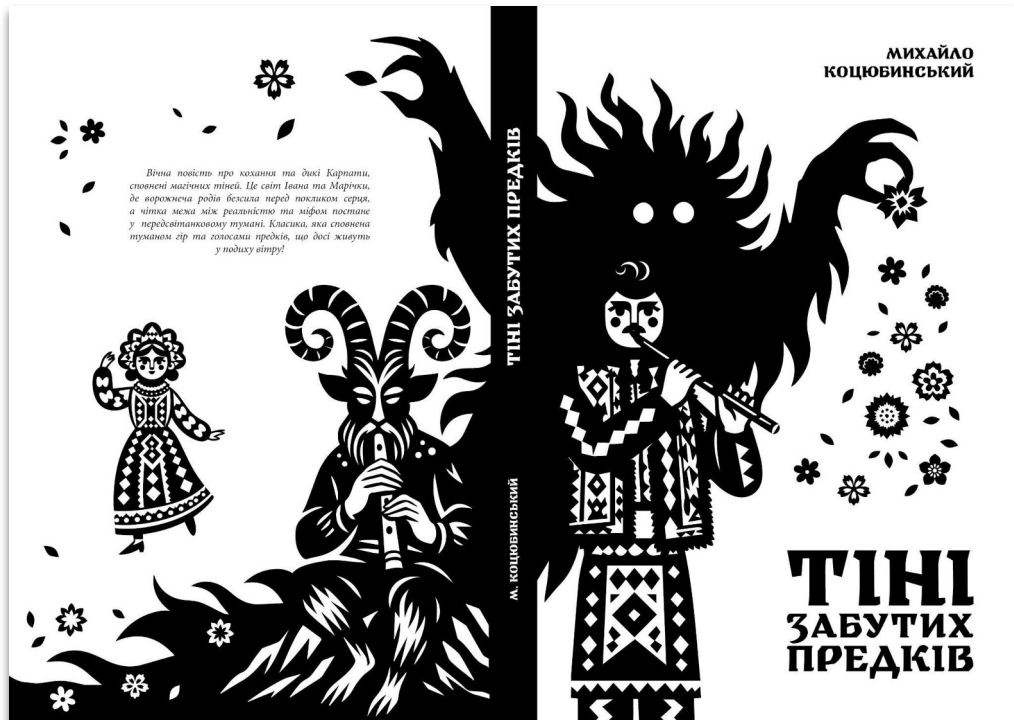

Рисунок Б.1 - Обкладинка та суперобкладинка видання

